

DOKUMENTATION: Dialogtillfälle #2 om övergången mellan skola och arbete för unga med funktionsnedsättning

Dokumentation från dialog med det civila samhället inom ramen för Arbetsförmedlingens projekt Samstart den 28 november 2023

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Deltagare	3
Inledning	4
Kompetensutveckling	5
<i>Fråga 1a: Vilka behov av kompetensutveckling ser ni hos personal som möter målgruppen? (totalt 41 svar)</i>	5
<i>Fråga 1b: Hur och med vad kan ni bidra för att höja kompetensen?</i>	8
Statistik och uppföljning	9
<i>Fråga 2a: Vilken statistik eller uppföljning kopplat till målgruppens övergång mellan skola och arbetsliv saknar ni? (totalt 48 svar)</i>	9
<i>Fråga 2b: Hur kan uppföljning genomföras med målgruppens förutsättningar i åtanke?</i>	12
Avslutning	12

Deltagare

- Funktionsrätt Sverige
- Försäkringskassan
- Föräldraföreningen för dyslektiska Barn
- Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft
- Hjärtebarnsfonden
- Myndigheten för delaktighet (MFD)
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF)
- Riksförbundet Attention
- Riksorganisationen Unga med Synnedsättning
- Skolverket
- Skoopi
- Svenska Downföreningen
- Sveriges kommuner och regioner (SKR)
- Unga Allergiker

Inledning

Den 28 november bjöd Arbetsförmedlingens ESF-finansierade projekt Samstart och Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD) in i civilsamhället till en andra dialog om övergången mellan skola och arbete för unga med funktionsnedsättning. Dialogen fokuserade på två tematiska områden, nämligen kompetensutveckling och statistik och uppföljning. Dessa områden utformades utifrån de behov som deltagarna formulerade under det första dialogtillfället den 30 maj.

Mötet inleddes med att Samstarts projektledare Christan Skog presenterade projektet och vad som hänt i Samstart sedan den 30 maj, då det första dialogtillfället hölls. De tematiska områdena diskuterades sedan under två samtalspass där deltagarna fick möjlighet att svara skriftligt på frågorna i det digitala verktyget Mentimeter samt diskutera svaren i grupp. Nedan följer en sammanfattning av de skriftliga svaren och de muntliga diskussionerna. För att synliggöra vilka aspekter av respektive fråga som svaren handlar om har de delats in i ett antal underkategorier. För att undvika upprepningar har de svar som liknar varandra slagits samman under en och samma punkt. Siffran och procentsatsen i parentes anger dock hur många, och hur stor andel, av de skriftliga svaren som bedömts tillhöra respektive underkategori. Detta för att ge en bild av vilka aspekter som deltagarna var mest angelägna att lyfta. I slutet av avsnitten om respektive tema följer en sammanfattning av de medskick och synpunkter som diskuterades muntligt. Frågorna som diskuterades var:

Kompetensutveckling

- 1a. Vilka behov av kompetensutveckling ser ni hos personal som möter målgruppen?
- 1b. Hur och med vad kan ni bidra för att höja kompetensen?

Statistik och uppföljning

- 2a. Vilken statistik eller uppföljning kopplat till målgruppens övergång mellan skola och arbetsliv saknar ni?
- 2b. Hur kan uppföljning genomföras med målgruppens förutsättningar i åtanke?

Kompetensutveckling

*Fråga 1a: Vilka behov av kompetensutveckling ser ni hos personal som möter målgruppen?
(totalt 41 svar)*

Kunskap om funktionsnedsättningar, generell och specifik (17 svar, 41 %)

- Det behövs både generella och specifika kunskaper om funktionsnedsättningar och vilka konsekvenser de får för individen i skolan och i arbetslivet. Det finns behov av en ökad kunskap hos lärare, studie- och yrkesvägledare, skolledning på alla nivåer, inom Arbetsförmedlingen samt hos kommunala tjänstepersoner. Det är viktigt att kunskapen inte stannar inom elevhälsoteamet.
- Kunskapen om intellektuella funktionsnedsättningar behöver öka.
- Det är viktigt att all personal som möter elever har en grundkunskap om funktionsnedsättningar men också en förståelse för den enskilda individen och att det finns stora skillnader mellan individer med samma typ av funktionsnedsättning.
- Det behövs en ökad kompetens kring att identifiera unga i behov av stöd och insatser. Alla funktionsnedsättningar syns inte utanpå och alla är inte heller diagnosticerade.
- Det behövs kunskap om hur man kan motverka fördomar, till exempel om personer med CP-skada.
- Det behövs praktisk kunskap om funktionsnedsättningar, att man förstår att det kan finnas behov av individuell anpassning och hur man bäst genomför dessa anpassningar.
- Det behövs en ökad förståelse för psykisk ohälsa, så som ångest och depression.
- Ökad kunskap om behovet av individuell kartläggning.
- Det behövs vidareutbildning för alla som möter personer med funktionsnedsättning, utifrån respektive roll och sammanhang.

Bättre bemötande (11 svar, 27 %)

- Generellt sett behövs en högre kompetens kring hur man bäst bemöter unga med olika funktionsnedsättningar.
- Ökad förståelse för hur individen påverkas när de inser att deras drömjobb inte är det optimala yrket för just dem.
- Ökad kunskap om hur man kan skapa tillit mellan skolpersonal och unga med funktionsnedsättning, så att de kan "fångas upp" och ges adekvat stöd utifrån sina behov.
- Det är viktigt att inse att vi alla har fördomar, att man synar sina egna värderingar och attityder och att arbeta normkritiskt för att främja ett gott bemötande gentemot personer som bryter mot normer.

- Ökad kunskap om hur man för en dialog om behov med den berörda individen.
- Ökad kunskap om hur viktig kognitionen är och att det ställer höga krav på tydlighet och pedagogik.
- Ökad kunskap kring olika sätt att förmedla något, till exempel skrift, tal eller film samt vikten av förutsägbarhet.
- Det behövs grundläggande värderingar i form av tron på människans möjlighet till utveckling.
- Ökad förståelse kring hur grundläggande mänskliga rättigheter tar sig uttryck i praktiken.
- Ökad kunskap hos studie- och yrkesvägledare om hur unga med funktionsnedsättning bäst kan stöttas i sina drömmar och i att förverkliga dem.

Kunskap om olika möjligheter och alternativ (8 svar, 20 %)

- Ökad kunskap om företagsformen arbetsintegrerande sociala företag (ASF), vad en anpassad anställning kan vara i ett ASF.
- Kunskap om att personer med funktionsnedsättning kan starta företag, till exempel i form av ett arbetsintegrerande socialt företag (ASF).
- Ökad kunskap hos studie- och yrkesvägledare om olika arbets- och studiealternativ för personer med funktionsnedsättning.
- Stöd och hjälpmedel som finns för ett anpassat arbetsliv.
- Verktyg och metoder som sänker tröskeln till arbetslivet.
- Dra nytta av föreningars kunskap, erfarenhet och goda exempel!

Kunskap om samverkan och strukturer (5 svar, 12 %)

- Stärkt kunskap om hur man kan samverka både inom enheter och externt för att ge stöd till målgruppen.
- Generell kunskap om tidig skolsamverkan.
- Kunskap om olika aktörer och vad var och en kan bidra med.
- Kunskap om lagar och förordningar på området.
- Myndigheter med särskild kompetens kan ta ansvar för att utbilda andra.

Arbetsförmedlingen konstaterar att de känner igen de behov av kompetensutveckling som deltagarna ger uttryck för. Det handlar i mångt och mycket om kunskap om målgruppen och hur en funktionsnedsättning påverkar individens situation i skolan och i arbetslivet. Arbetsförmedlingen lyfter vikten av SIUS (särskild stödperson för introduktions- och uppföljningsstöd) som resurs och att skolan påbörjar arbetet med att förbereda individen inför arbetslivet så tidigt som möjligt. Det är personalen på skolorna som identifierar de elever som har behov av stöd i övergången från skola till arbetsliv och det är därför viktigt att skolorna känner till att skolsamverkan finns och kan förmedla vad det innebär för att

kunna motivera elever att komma på samtal med Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingen berättar att de arbetar med att ta fram ett utbildningspaket för personal som kommer i kontakt med målgruppen. De konstaterar att ett gott bemötande är svårt att lära ut, men kan främjas med hjälp av rätt kunskap.

Fler deltagare betonar vikten av att personal som möter målgruppen i olika sammanhang är bekanta med alternativa sätt att tillgängliggöra information. Många har svårt att ta till sig skriftlig information. Kortare filmer om vad som kommer att hända och vad man kan förvänta sig fungerar ofta bra. Detsamma gäller QR-koder som man kan använda i sin egen takt. Inom Samstart håller man på att utveckla material för att kunna ge tydlig information och att kartlägga individers förmågor och behov.

En deltagare lyfter vikten av att hålla sig uppdaterad på området, nya diagnoser uppmärksammas och belyser tidigare förbisedda målgrupper, till exempel språkstörningar och mutism. Det behövs även mer kunskap om samlingsbegreppet NPF och den stora variation mellan, och inom, de diagnoser som ryms i begreppet. Det är också viktigt att personal som möter målgruppen har en struktur för att fånga upp andra faktorer som kan utgöra hinder eller risker för individen, så som psykisk ohälsa och utsatthet för våld.

Flera deltagare betonar att man särskilt bör stötta arbetsgivare för att de ska våga och ha kompetens att ta emot unga personer med funktionsnedsättning. Flera av de deltagande organisationerna har material som passar för arbetsgivare och driver frågan om att arbetsgivare ska få mer handledning och stöd när de anställer en person med funktionsnedsättning. Deltagarna diskuterar hur Arbetsförmedlingen kan arbeta med att höja arbetsgivarnas kunskap om funktionsnedsättningar. Ett förslag är att bilda arbetsgivargrupper och att erbjuda utbildningsmaterial även till arbetsgivare.

Industrin är i stort behov av yrkesutbildad arbetskraft, men man behöver sänka trösklarna så att fler kan komma in på en yrkesutbildning. Ett av problemen bakom unga som varken arbetar eller studerar är att trösklarna är lika höga för alla, vilket de kanske inte behöver vara. En deltagare lyfter möjligheten för unga med funktionsnedsättning att få anställning inom arbetsintegrerande företag (ASF). Inom ASF:er är målsättningen att ta tillvara individens kreativitet och att man ska nyttja hela sin förmåga.

Personer med Downs syndrom lyfts som ett exempel på en grupp vars förmågor ofta underskattas. Exempelvis nämns en daglig verksamhet där personer med Downs syndrom inte ens får micra sin egen mat. De erbjuds ofta jobb som är repetitiva och har begränsade möjligheter till utveckling. Det går att tänka större och i större utsträckning erbjuda

meningsfulla jobb där individen kan utvecklas.

En deltagare menar att lönebidragen är en viktig resurs för att kunna skapa plats för målgruppen, men personen upplever att det har blivit svårare att få en lönebidragsanställning inom ideell sektor. Deltagarna diskuterar möjligheten att kombinera daglig verksamhet och arbete för att inte bli av med ersättning.

Fråga 1b: Hur och med vad kan ni bidra för att höja kompetensen?

- [Active Support](#) är en metod för ökad delaktighet och inflytande i vardagen för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Viktigt med förankring i forskningen.
- [Riksförbundet Attention](#) har tagit fram ett material som lämpar sig för personal som möter målgruppen att diskutera på APT eller liknande (publiceras 2024). Attention har även tagit fram en digital samhällsguide för målgruppen och har material om bland annat autism och ADHD, som även riktar sig mot arbetsgivare.
- Rapporten [Vägen vidare](#) handlar om gruppen unga som varken arbetar eller studerar med NPF. De erbjuder anpassade utbildningar och handledning via [Attention utbildning](#).
- [Funktionsrätt](#) driver att arbetsgivare ska få mer handledning och stöd.
- [Skolverket](#) har bra stödmaterial som inte alltid når utanför skolans värld, till exempel fakta om hur intellektuell funktionsnedsättning fungerar och underlag för elever med NPF, materialet finns på [läraportalen.se](#). Skolverket har även [statistik över ungdomars sysselsättning efter avslutade studier i gymnasiesärskolan](#).
- [Skoop](#) har material om hur man startar och driver arbetsintegrerande företag, [ASF-Praktikan](#) och [Finansieringshandboken](#).
- [Svenska Downföreningen](#) kan bidra med [goda exempel på personer med Downs syndrom i arbetslivet](#). Föreningen driver ett projekt som heter [Arbetskamraterna](#) som hjälper personer med Downs syndrom att hitta sysselsättning. De erbjuder även föreläsningar för arbetsgivare som anställer personer med Downs syndrom.
- [SRF Skåne](#) drev 2020–2023 projektet “Skola till arbete” som syftade till att fram ett digitalt verktyg som vägleder i övergången från skola till arbete och som gör att fler från målgruppen kommer in på arbetsmarknaden.
- [MUCE](#) har mycket material om unga som varken arbetar eller studerar, UVAS. Många i den gruppen har en funktionsnedsättning. Det finns bland annat interaktiva utbildningar för medarbetare och chefer.
- [Specialpedagogiska skolmyndigheten](#) (SPSM) har material om olika målgrupper, likaså [Myndigheten för delaktighet](#).

Statistik och uppföljning

Fråga 2a: Vilken statistik eller uppföljning kopplat till målgruppens övergång mellan skola och arbetsliv saknar ni? (totalt 48 svar)

Utveckling över tid (13 svar, 27%)

- Det vore intressant att kunna följa en individs utveckling över tid.
- Skolresultat kopplat till diagnoser, till exempel NPF.
- Hur gruppen som lyckas gå vidare till arbete eller studier skiljer sig från de som inte gör det, till exempel när det gäller diagnos. Vilka utmaningar hos de unga orsakar störst svårigheter att komma in i arbetslivet?
- Vilka typer av yrken eller studier som målgruppen går vidare till, kopplat till kön och diagnos. Kan även vara intressant att veta vad ungdomen gjorde innan man kom in i Samstart.
- Vilka är framgångs- respektive riskfaktorerna när det gäller målgruppens övergång från skola till arbete eller studier?
- Att över tid kunna följa vilka som får arbete och huruvida det håller långsiktigt.
- Vad personer med Downs syndrom gör efter avslutad gymnasieskola, efter fem och efter tio år. Vilka är framgångs- respektive riskfaktorerna när det gäller personer med just Downs syndrom?

Generella behov och önskemål (10 svar, 21%)

- Kvalitativ uppföljning i form av intervjuer med funktionsnedsatta unga om deras syn på sig själva och den egna situationen, intervjuer med arbetsgivare för att undersöka vad de upplever har fungerat eller inte fungerat i en anställning och vad som gör att en anställning blir långsiktigt hållbar samt intervjuer kring hur samverkan på området fungerar.
- Förfinad befintlig statistik kopplad till funktionsnedsättningar (regional, lokal och skolnivå).
- Särskild uppföljning gällande den anpassade gymnasieskolan.
- Möjlighet att samköra befintlig statistik utifrån relevanta frågeställningar.
- Hur får kommuner, rektorer och lärare information om Samstart?

Skolfrånvaro och UVAS (unga som varken arbetar eller studerar) (7 svar, 15%)

- Frånvarostatistik uppdelad på funktionsnedsättning.
- Kvalitetsindikatorer när det gäller UVAS.
- Statistik om UVAS, även på lokal nivå.
- Var finns de unga med funktionsnedsättning som inte går till arbete eller studier?
- Hur många av deltagarna i Samstart gick *inte* i skolan innan man kom in i

projektet?

- Förlängd skolgång.

Effekter av Samstart (7 svar, 15%)

- Upplevd trygghet och nöjdhet hos unga som deltagit i Samstart.
- Effekter av deltagande i Samstart: I vilken utsträckning har deltagandet i Samstart lett till jobb eller praktik? Jämföra övergången mellan skola och arbetsliv med kommuner som inte deltar i projektet. Uppföljning på både kommunal och skolnivå.
- Kännedom om Samstart hos kommuner, rektorer, lärare och elever.
- Hur stor andel unga som borde vara i behov av stöd, utifrån vad man sett i Samstart.
- Statistik och uppföljning gällande Arbetsförmedlingens arbete med skolsamverkan.

Statistik om olika funktionsnedsättningar och grupper (6 svar, 13%)

- Statistik över elever med funktionsnedsättning
- Vilka typer av funktionsnedsättningar förekommer bland deltagarna i Samstart? Hur många har dyslexi, dyskalkyli eller dyslexi i kombination med flera diagnoser?
- Uppföljning av aktivitetsansvaret på gruppnivå genom att identifiera undergrupper.
- Saknas statistik hur många elever i skolan som har funktionsnedsättning vilket gör det svårt att veta hur många som behöver fångas upp.
- Statistik om personer som är i behov av stöd gällande yrkesval men inte uttryckt detta (dvs personer med "osynliga" funktionsnedsättningar) som riskerar att falla mellan stolarna.

Tillgång till stöd (5 svar, 10%)

- Tillgång till ändamålsenliga stödinsatser i skolan och skolresultat kopplat till olika åtgärder.
- Tillgång stöd i övergången från skola till arbetsliv, exempelvis tillgång till SIUS eller annan relevant insats, tillgång till specialist och tillgång till hjälpmedel enligt Arbetsförmedlingens förordning.
- Hur elever upplever tillgången till stöd i gymnasieskolan.
- Hur stor är målgruppen (för projektet) och hur många procent kan man i genomsnitt arbeta? Hur stor andel av målgruppen får subventionerad anställning?
- I vilket utsträckning hindrar det låga taket i lönestöd företag från att anställa

personer med funktionsnedsättning?

Arbetsförmedlingen instämmer i att det finns ett behov av förfinad statistik och myndigheten arbetar just nu för att kunna få fram statistik på en mer detaljerad nivå, så som skolform, inriktning, skola, hemkommun osv. Tanken är att det ska bli enklare att följa ungdomarna över tid och att identifiera stora regionala skillnader. Samstart har ett nära samarbete med Arbetsförmedlingens IT-avdelning kring detta. Flera deltagare lyfter även behovet av att samköra register, även mellan olika myndigheter så som Folkhälsomyndigheten och Skolinspektionen. Förslagsvis skulle SCB få ett särskilt uppdrag kring bättre statistik och tillgängliggörande av statistik på kopplingen mellan funktionsnedsättning och andra faktorer och utfall. Flera deltagare upplever att myndigheter är onödigt försiktiga med att använda den statistik som finns. Samstart gör en lovvärd ansats att göra något vettigt av den data man har, medan många andra myndigheter hävdar att det är ett för krävande arbete. Därför är det viktigt att Samstart dokumenterar hur man jobbat för att kunna inspirera och ge verktyg åt andra myndigheter.

En deltagare påpekar att det är problematiskt att man i dagsläget inte kan säga vart ca 30 procent av eleverna i den anpassade gymnasieskolan tar vägen efter avslutade gymnasiestudier. Deltagaren uppmärksammar även att såväl antalet som andelen elever med behov av anpassad skola ökar. Många lyfter att det vore intressant att se statistik kring de som lämnar skolan innan fullgjord skolgång. En deltagare konstaterar att man inom den anpassade gymnasieskolan brukar säga att omkring 20 procent går vidare in i arbetslivet och undrar hur stor del av deltagarna i Samstart som kommer från den anpassade gymnasieskolan. Arbetsförmedlingen svarar att det är ca 20 procent och att det är viktigt att belysa att deltagarna i Samstart har olika skolbakgrund.

En deltagare lyfter att det finns stora regionala skillnader i hur stor andel av unga med funktionsnedsättning som går in i det ordinarie arbetslivet. I viss mån kan det handla om hur motiverad personalen som möter målgruppen är att hitta individuellt anpassade lösningar och alternativ till daglig verksamhet. Det skulle därför vara intressant att titta närmare på skolpersonalens kompetens, till exempel skulle man kunna titta på hur många i skolpersonalen som har deltagit i utbildningar på funktionshinderområdet och huruvida det finns ett samband med var målgruppen hamnar.

En annan deltagare uppmärksammar att uppföljning kräver att målgruppen definieras. Ju mer detaljerade mätningar Arbetsförmedlingen kan göra desto bättre, menar deltagaren. Om man kan få fram statistik uppdelad på diagnos blir det lättare att se vilka anpassningar som fungerar för enskilda funktionsnedsättningar i stället för att klumpa

ihop allt som "funktionsnedsättning". För vissa undergrupper kan det dock vara svårt att gå ner på diagnosnivåer. Om man skapar statistik som kräver en diagnos så är risken att personer diagnostiseras felaktigt eller i onödan.

Flera deltagare lyfter att det kan finnas behov av att bredda bilden av vad som är ett gott resultat. Många med funktionsnedsättning går till exempel vidare till folkhögskolestudier efter gymnasiet. Frågar uppkommer kring hur Samstart förhåller sig till det och om hur man fångar upp den gruppen. En annan typ av progression kan vara personlig utveckling, hur kan man mäta den? Arbetsförmedlingen svarar att man i dagsläget inte har någon samverkan med folkhögskolor men att man har en dialog med Folkbildningsrådet och SKR om detta, samt att det är möjligt att man så småningom utvecklar alternativa sätt att mäta utveckling, till exempel i samverkan med Rädda Barnen som har jobbat med det tidigare.

En deltagare menar att det kommunala aktivitetsansvaret måste följas upp bättre. De flesta som hoppar av skolan gör de innan de deltar i Samstart och riskerar då att missa de insatser som erbjuds. Generellt uppmanas Arbetsförmedlingen att stärka sina kontakter med kommuner och med Försäkringskassan.

Fråga 2b: Hur kan uppföljning genomföras med målgruppens förutsättningar i åtanke?

När det gäller uppföljning som involverar personer med intellektuell funktionsnedsättning behövs en trygg struktur. Det innebär till exempel att inte göra utvärderingsenkäten tillsammans med sin arbetsgivare eller personal på Samstart. Det är viktigt att ställa rätt typ av frågor till personer som är teoretiskt lågbegåvade, särskilt när det gäller frågor om vad som *inte* fungerar.

Återigen lyfts önskemålet om kvalitativa data i form av intervjuer med ungdomarna, både som underlag för utvärdering och uppföljning. Deltagarna menar också att det finns en poäng i att samla berättelser för att motivera andra unga. En deltagare menar att det är viktigt att fokusera på elevens upplevelse av nyttan av att delta i projektet och att detta skulle kunna följas upp genom att till exempel titta på hur länge de stannar i projektet och den långsiktiga hållbarheten. Arbetsförmedlingen berättar att man har gjort ett 60-tal intervjuer med unga i projektet och att man kommer att fortsätta med uppföljande intervjuer, både de ungdomar som gått vidare till arbete och de som inte gjort det.

Avslutning

Dialogtillfället avslutades med att projektledaren Christian Skog tackade deltagarna för värdefulla inspel och bjöd in till ett sista dialogtillfälle under våren 2024 (datum kommer).